

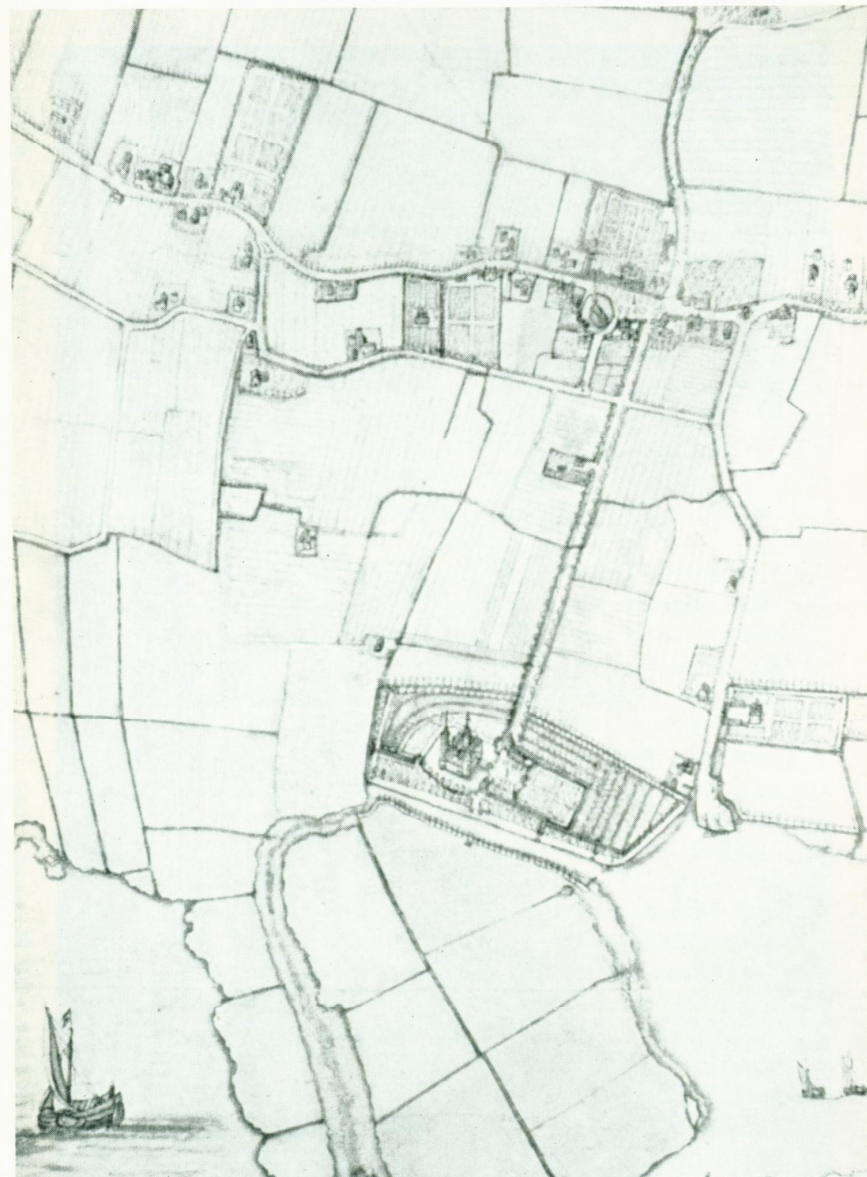
HISTORIE HOFSTEDE
HET „PARADIJS” LATER „MEER EN BOSCH”
TE HEEMSTEDE

DOOR

C. PEPER

UITGEGEVEN IN HET JAAR 1960
DOOR DE VERENIGING
OUD-HEEMSTEDE-BENNEBROEK
TE HEEMSTEDE

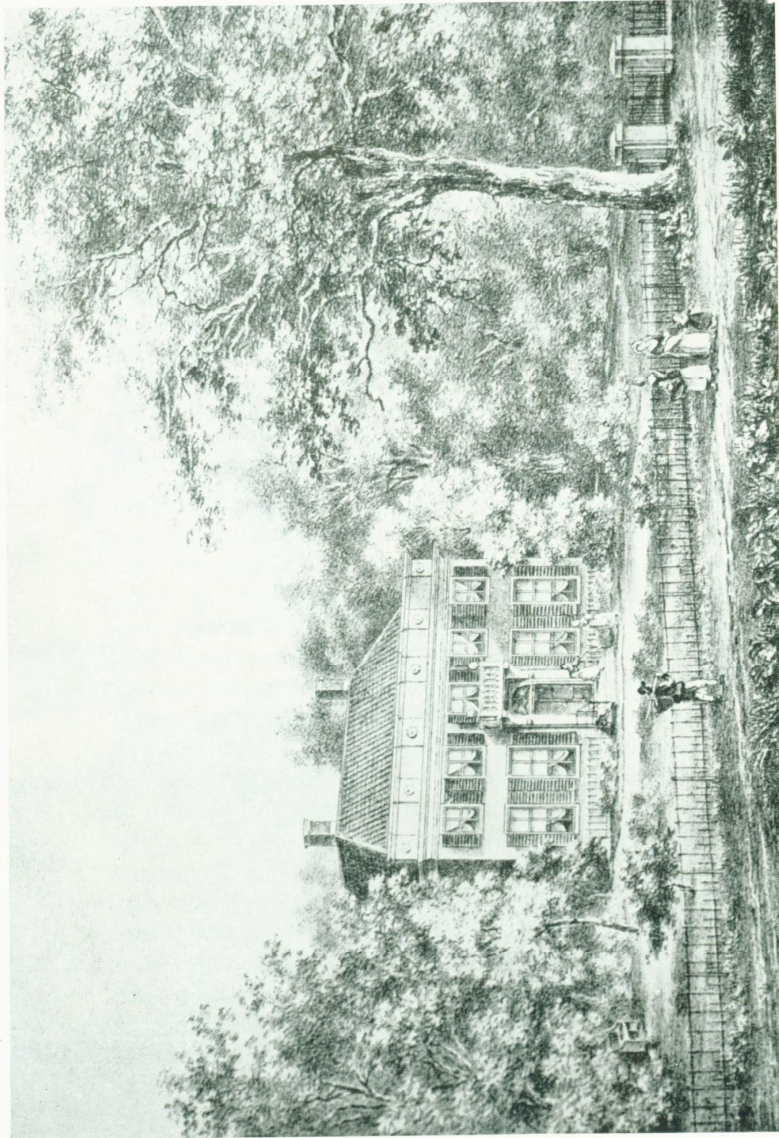
licheijt van Heemstede, oirconden ende kennen, dat voor ons gecomen ende gecompareert is juffrouw Anna Dupiere, weduwe van wijlen Artes De Cordes tegenwoordich woonende tot Amsterdam, geassisteert met Coenraet Strick haere soon ende gecore voocht in desen; welcke bekende wettelicken vercoft, ende tot eenen vrijen eijgen opgedragen te hebben mits desen, aen, ende ten behouue van den heere Cornelis de Vrij, bewinthebber van de Oost-Indische compagnie ofte diens recht daervan vercrijgende, zeeckere huijsinge ende boomgaert genaempt het „Paradijs”, so groot ende cleijn als het laetst bij haer comparante gebruijckt ende bewoont is, bij den hoop sonder maet metten voet gestoten, staende ende gelegen in de voornoemde heerlicheijt van Heemstede; belent ten oosten de achterwech, ten suden Hendrick Janszoon van Langevelt, ten deele met een gemeene heijninghe, ten westen de voorwech, ende ten noorden Johannes Sweers cum socio; bekenende sij comparante van den voornoemde vercopinge ende opdrachte ten volle voldaan ende betaelt te wesen, den lesten penninck metten eersten, ende dat mette somme van een en dertich hondert ende vijftich carolus guldens, belovende daeromme de voornoemde huijsinge ende boomgaert te vrijen ende te waren, gelijk als men alle vrije goederen in Heemstede behoort te vrijen ende te waeren. Verbindende daer voore haer persoon ende alle haere toecomende ende tegenwoordige roerende ende onroerende goederen ten bedwanck van alle rechten ende rechteren, mette costen, schaden ende intresten daeromme te doen ende te lijden; ende tot meerder verseeckerheijt van den voorseijde waeringe, so compareert mede voor ons schout ende schepenen voorseijt sr. Cornelis Mattheenszoon Heuts, onsen inwoonder ende Aertes de Wilde chirurgijn tot Amsterdam voorseijt; constituerende hen luijden bij desen als waarborgen voor de voornoemde comparante, verbindende mede daervoore haere respectie personen ende goederen, ten bedwanck van alle rechteren, mette costen als

Detail van de kaart anno 1643 vervaardigd door Balthasar Floris van Berckeroode.

Op het snijpunt der pijlen ligt de hofstede het „Paradijs”. (Afb. I)

„Meer en Bosch nabij Heemstede” anno 1840.

(Afb. II)

Lithogravure P. Lutgers.

vooren, alles sonder bedroch. Toirconden hebbe ick schout voornoemt desen brieff, ten verlijde ende begeerte van de voorseijde comparanten, naer onderteijckeninge van de voorseijde schepenen, mettet zegel van de weledele heeren van Heemstede hieronder uijthangende bevestigt, upten 7 Marty 1643.”

Over de grootte van het stuk land wordt men in het onzekere gehouden, gezien de beschrijving: „so groot ende cleijn als het laetst bij haer comparante gebruijckt ende bewoont is”.

Onder de naam hofstede zal men moeten verstaan een boerderij die niet voor bewoning door de koper doch als geldbelegging werd gekocht. Het oorspronkelijke „heerenhuijs” werd zeer waarschijnlijk eerst begin 18e eeuw gebouwd, waardoor het geheel het karakter van een buitenplaats verkreeg.

In de loop der tijd verwisselde de hofstede (buitenplaats) negentien maal van eigenaar. Verschillende eigenaars hebben terrein bijgekocht of verkocht. Het zou te ver voeren dit op de voet te volgen. Als belangrijkste uitbreiding zij vermeld de aankoop van omstreeks 1800 van een stuk land dat zich uitstreckte „vanaf den Achterweg tot aan de Haarlemmermeer en voor een gedeelte tot het Sloth te Heemstede”. Het is begrijpelijk dat door uitbreidingen van huis en omliggend terrein de koopprijzen sterk konden wisselen.

Tot 7 november 1798 komt alleen de naam het „Paradijs” in de transportacten voor. Daarna worden de namen het „Paradijs” en „Meeren-Bosch”, naast elkaar gebruikt. Eind 1810 is de naamgeving het „Paradijs” uit de officiële stukken verdwenen en wordt alleen de naam „Meeren-Bosch” gebruikt, wat na verloop van tijd „Meer en Bosch” is geworden.

De naamsverandering houdt zeer waarschijnlijk verband met de uitbreiding die de buitenplaats onderging. Dat de naam „Meer” verband houdt met de toen nog bestaande Haarlemmermeer spreekt wel haast vanzelf. De bosrijke omgeving gaf aanleiding het geheel „Meer en Bosch” te noemen.

de bij de bouwstijl behorende kleine ruiten weer zijn aangebracht. Ook de voordeur heeft enige wijzigingen ondergaan.

Het interieur van het huis is betrekkelijk goed weer te geven aan de hand van een acte opgemaakt in 1873 bij een openbare verkoping. Het huis had totaal 18 kamers. De zolderverdieping bevatte twee dienstbodenkamers en een droog- en turfzolder. Op een apart zoldergedeelte was een badtoestel geplaatst. Verder waren aanwezig een gegalvaniseerde ijzeren waterbak en badkuipen.

Op de eerste etage bevonden zich zeker meer dan vier slaapkamers. Gelijkvloers was aan de zuidzijde van het huis de zogenaamde grote suite gelegen. In deze kamer waren boven de schoorsteenmantels grote spiegels aangebracht.

In de gang was een muurklok bevestigd, welke er thans nog te zien is. Dit is het enige stuk van de inboedel dat nog aanwezig is, ondanks de wisseling van eigenaars. Deze klok behoorde namelijk tot het huis en was steeds bij de koop inbegrepen.

Tot verwarming van het huis heeft gediend een „koperen ketel” met een pijpenstelsel. Om deze pijpen aan het oog te onttrekken waren er in de gang ijzeren kasten aangebracht met daarop marmeren platen.

In de kelder stond een „perspomp en daartoe behorende toestellen met buizen” voor de watervoorziening. Eveneens was aanwezig een „wijntoestel”.

Het vleugelgebouw, dat in 1871 is aangebouwd, bevatte op de eerste etage de zogenaamde koepelkamer, terwijl het benedenvertrek als biljartkamer was ingericht.

Buitenplaats met bijgebouwen

De oppervlakte van het terrein bedroeg in 1871, 2 ha, 35 are, 50 ca. Het terrein was gelegen tussen de Voor- en Achterweg, ten noorden begrensd door de Pastorie der Hervormde Gemeente en ten zuiden door de „Driesprong”.

Een groot gedeelte van het terrein was bebost, vooral het zuidelijke gedeelte en de stukken grond welke aan de Voor- en Achterweg grensden. Hierdoor lag het huis min of meer verscholen achter het groen.

De entree van de buitenplaats werd gevormd door twee pilasters waarop de naam „Meer en Bosch” prijkte, terwijl vier lindebomen het geheel flankeerden. Voor het Herenhuis lag een zogenaamde Engelse tuin.

Het gedeelte grenzend aan de Pastorie bestond uit „tuin en teelgrond”. Op het noordelijk gedeelte van het terrein grenzend aan de Voorweg lagen koetshuis, koetsierswoning en de paardenstal, waarin plaats was voor zes paarden. Tot dit complex gebouwen behoorde ook een erf met een houtloods. Aan de Voorweg, ongeveer achter het Herenhuis was eveneens een ingang, namelijk een hoog gesloten poort. Op die hoogte begon de Lindelaan welke een fraaie afsluiting vormde van een stuk weiland dat tussen deze laan en de Voorweg lag. Ten zuiden van het Herenhuis lag een boomgaard terwijl het stuk grond dat langs de muur van de moes-tuin overbleef, de „aanleg tot vermaak” was, waar men gelegenheid had zich bij de vijver of in het bos aangenaam te verpozen.

Het meest zuidelijk gedeelte bestond uit de moestuin. Deze tuin was geheel omringd door een flinke muur. In de moestuin stonden in de uiterste hoek bij de Voorweg, achtereenvolgens een orangerie compleet met verwarmings-toestellen en aangrenzend een tuinmanswoning, een lange schuur een broeikas en grenzend aan de „aanleg”, „broei-tuinen”. Geheel rechts in de hoek stond nog een dagloners-woning.

Eigenaars en bewoners

Vanaf de eerste ter beschikking staande gegevens zijn alle eigenaars der hofstede (buitenplaats) bekend. In de periode tot 1800 is niet nauwkeurig na te gaan of de eigenaars de hofstede (buitenplaats) zelf bewoond, of verhuurd hebben.

De oudst bekende eigenaar der hofstede is Artes De Cordes. Wanneer deze zich daar gevestigd heeft is niet meer te achterhalen. De transportacte van 1643 is het oudste archiefstuk dat met betrekking tot de hofstede aanwezig is. De Cordes was een Zuid-Nederlandse familie waarvan enkele leden zich kort voor 1600 naar Amsterdam verplaatsten. Het was een Antwerpens geslacht van kooplieden en zeevaarders. Mogelijk door het overlijden van Artes De Cordes heeft zijn echtgenote, de weduwe Anna Dupiere, woonachtig te Amsterdam, 7 maart 1643 de hofstede verkocht aan de bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie, Cornelis de Vrij († 1650).

Tot hoelang Cornelis de Vrij de hofstede in bezit had is niet bekend aangezien de verkoop niet in het transportregister van Heemstede voorkomt. In ieder geval heeft de Vrij het „Paradijs” weer verkocht aan Hendrick Jansz. Langevelt die als belending in de koopacte van 7 maart 1643 wordt genoemd. Daaruit mag geconcludeerd worden dat het „Paradijs” werd vergroot. Op 12 februari 1668 transportereren de Erven van H. J. Langevelt aan Roeter Ernst Roeterssoon, oud schepen van Amsterdam, voor *f* 1800,—.

Roeter Ernst transporteert 16 maart 1686 voor *f* 1900,— aan Nicolaes van der Hage. Gezien de verkoopprijs van het hiernavolgend transport is er plaats voor de veronderstelling, dat van der Hage is overgegaan tot de bouw van een herenhuis.

De erfgenamen van Nicolaes van der Hage dragen het bezit op 5 november 1695 voor *f* 8000,— over aan Jan Jappin. Nadat deze eigenaar is overleden verkocht zijn weduwe „juffrouw” Agatha Temmingh de buitenplaats aan de Am-

sterdamse koopman Aernoud van Lennep eveneens voor *f* 8000,—.

Na verloop van tijd heeft van Lennep het overgedaan aan Daniel Bierens; de datum is echter onbekend aangezien ook dit transport in de transportregisters ontbreekt. Zeker is echter dat het vóór 24 februari 1778 plaats vond, want op die datum kocht Daniel Bierens voor *f* 3430,— van de weduwe van mr. Jan Elias Ruijs, Vrouwe Regina Martens een stuk „weiland, bouw- en boschland, groot ongeveer 9 morgen, bij het buiten. Het buiten strekte zich toen uit van de Achterweg tot de Haarlemmermeer.

7 November 1798 verkochten de erfgenamen van Daniel Bierens hun bezit aan Henrij Gabriel Certon voor *f* 20.100,—. De buitenplaats „van outs genaamd het „Paradijs” thans genaamd „Meer en Bosch”, groot 30 morgen”, wordt 20 oktober 1805 met verschillende andere stukken land verkocht voor *f* 32.000,— aan mr. Johan Valkenaar, woonachtig te Leiden.

Nadat mr. Valkenaar ongeveer vijf jaar eigenaar was geweest, verkocht hij op 4 september 1810 de buitenplaats genaamd „Meer en Bosch”, aan David du Bois, wonende te Amsterdam.

David du Bois heeft de buitenplaats zelf ruim negen jaar bewoond. 7 December 1819 verkocht hij haar aan Hermanus Joannes Cornelius de Kock, „koopman in wijnen wonende op de Keizersgracht bij de Princestraat te Amsterdam”, voor *f* 26.000,—. Bij deze verkoop behoorde ook een manegerie met hoender- en duivenhokken en het stuk land dat zich uitstreckte van de Achterweg tot de Haarlemmermeer. De koopman de Kock is als „particulier” de buitenplaats gaan bewonen. Na er elf jaar te hebben gewoond verkocht hij de buitenplaats aan Jan David Nicolaas van der Trappen „welke als grondeigenaar woonde op den huize Rhoodenstein te Langbroek”, voor *f* 18.000,—. Van der Trappen heeft de hofstede zelf niet bewoond; aan wie hij verhuurd heeft is niet na te gaan.

19 November 1833 verkocht J. D. N. van der Trappen zijn bezit aan Jonkheer Everard van Weede van Dijkveld, griffier der Eerste Kamer, voor *f* 17.500,—.

Jhr. Everard van Weede van Dijkveld huwde op 18 februari 1801 met Cornelia Maria van Lennep en bewoonde een huis op de Keizersgracht hoek Vijzelstraat te Amsterdam. Toen hij griffier en lid van de Eerste Kamer werd verhuisde de familie van Amsterdam naar 's-Gravenhage. De buitenplaats was dus niet de vaste woonplaats maar werd vermoedelijk gebruikt voor zomerverblijf.

De kinderen van deze echtelieden waren de dochter Cornelia Margaretha en de zoon Jacob. De laatste overleed op 15 augustus 1836, na nog geen vijf jaar gehuwd te zijn geweest met Hester Catharina Willink van Bennebroek.

Jhr. Everard van Weede van Dijkveld overleed 26 maart 1844. De eigendom van „Meer en Bosch” ging toen over op zijn vrouw.

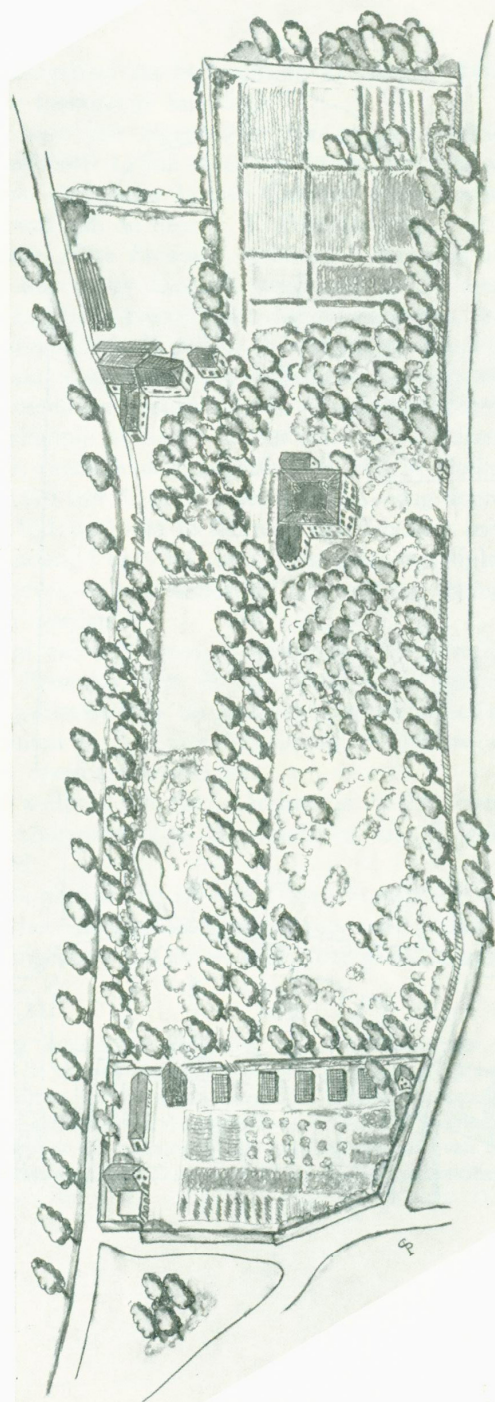
In 1847 heeft de dichter Isaac da Costa toen hij op „Ruimzicht” verbleef een gedicht opgedragen aan de douairière van Weede van Dijkveld, naar aanleiding van een ruiker rozen welke hij van haar ontvangen had. De aanhef van het gedicht luidt:

Schoon zijn, o Meer- en- Bosch! uw mild gekweekte rozen!

Ongeveer een jaar na het overlijden van douairière van Weede van Dijkveld, (24 november 1855) trad haar dochter Cornelia Margaretha in het huwelijk met de Heemstedse predikant der Nederlands Hervormde Kerk, Ds. Bernard Gewin. Deze predikant volgde 1 oktober 1854 Nicolaas Beets op.

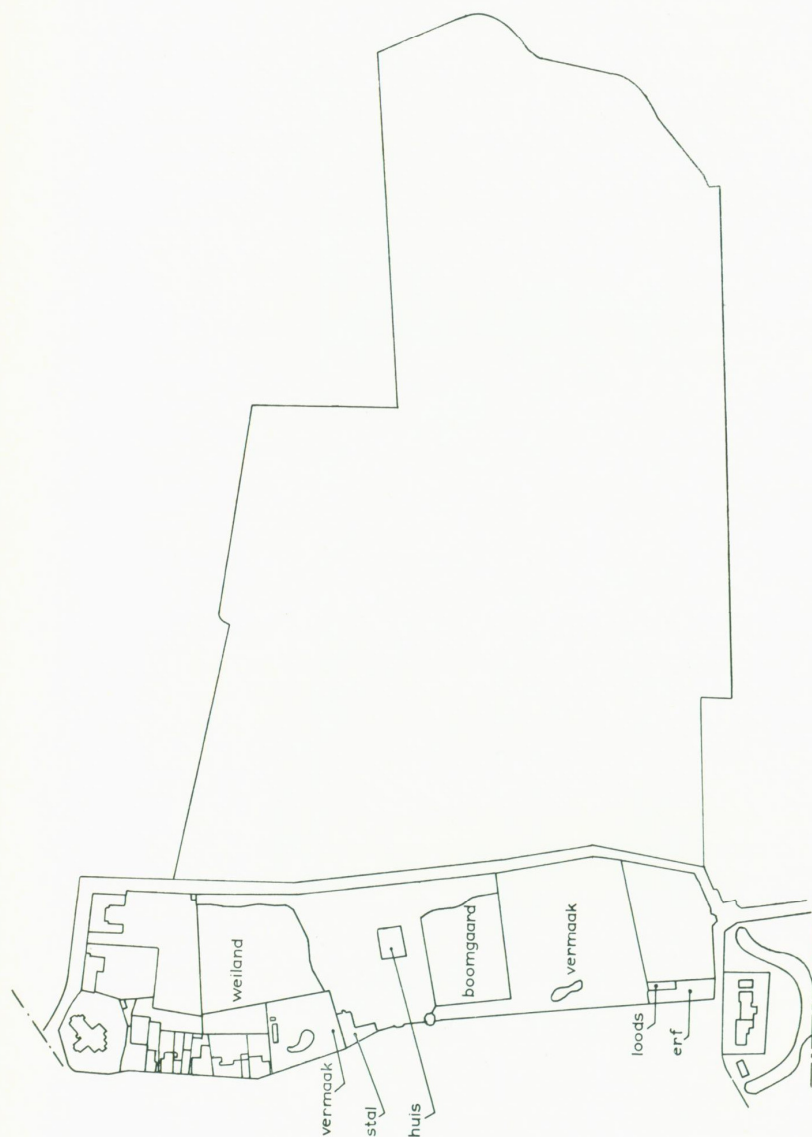
Het is zeker dat vanaf 1853 de familie van Weede van Dijkveld de buitenplaats niet meer als zomer- en vakantieverblijf gebruikt heeft aangezien zij vanaf dat jaar verhuurd werd aan Mr. Mathijs Samuel Petrus Pabst, burgemeester van Heemstede, zodat het huis dus burgemeesterswoning werd. Vanaf 1855 was de heer Pabst tevens burgervader van de toen net drooggelegde Haarlemmermeer en van de heerlijkheid Berkenrode. Na 1856 werd hij burgemeester van de Haarlemmermeer alleen, terwijl hij op „Meer en Bosch” bleef wonen.

Toen Ds. B. Gewin naar IJsselstein beroepen werd heeft

Reconstructie van de buitenplaats „Meer en Bosch” anno 1871.
(Afb. IV)

Buitenplaats met bijbehorend terrein ± 1820

(Afb. V)

zijn echtgenote de buitenplaats 27 oktober 1861 verkocht aan de toenmalige huurder.

Na twee jaar eigenaar te zijn geweest overleed burgemeester Pabst 11 juli 1863. Op 25 oktober 1865 verkocht de weduwe Petronella Louise Caroline Pabst, geboren Baud, haar bezit aan de heer S. T. Freeman voor f 17.400,—.

Samuel Tate Freeman, geboren 7 augustus 1827 en gehuwd met Mary Lindsay, heeft zich op 31 mei 1866 met zijn gezin, dat bestond uit dertien personen, komende uit Brighton, Groot Brittanië, in Heemstede gevestigd in „het Huis aan den Achterweg.” Doordat de heer Freeman als civiel ingenieur verbonden was aan de Nederlandse Kanaalmaatschappij, welke de aanleg van het Noordzeekanaal uitvoerde, bracht ook zijn gezin deze tijd in Holland door.

In 1870 trof de familie een vreselijke slag doordat in twee dagen tijd, op 14 en 15 februari, drie kinderen overleden van 9 maanden, 5 en 9 jaar oud, tengevolge van diphterie, waardoor zeven van de kinderen en twee der dienstboden getroffen werden.¹⁾

Ruim een jaar later, 8 november 1871 overleed de heer S. T. Freeman. Tot 26 april 1873 is de buitenplaats het bezit gebleven van de weduwe Freeman-Lindsay, waarna het buiten in de „Gouden Leeuw”, Zijlstraat te Haarlem in het openbaar is verkocht.

De weduwe Freeman-Lindsay is na het overlijden van haar echtgenoot met haar kinderen naar Engeland teruggekeerd.

In de periode dat de heer Freeman eigenaar was, zijn zoals in het voorafgaande beschreven, twee gedeelten van het huis bijgebouwd. Gezien zijn grote gezin, met daarbij het

¹⁾ De hygiënische toestanden waren in Heemstede onvoldoende, wegens de slechte afwatering, wat tot gevolg had dat het drinkwater in de putten verontreinigd werd. Om hierin verbetering te brengen heeft de geneeskundig inspecteur een bezoek aan Heemstede gebracht. De gegevens zijn afkomstig van het Departement van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Staatstoezicht op de Volksgezondheid te 's-Gravenhage.

huispersoneel, zal deze uitbreiding stellig noodzakelijk zijn geweest.

Twee dagen na de openbare verkoping wordt 28 april 1873 de buitenplaats gekocht door Marie Prosper Theodore Previnaire, eigenaar van de katoenfabriek „de Phoenix” te Haarlem, voor f 25.000,—.

Zijn ouders hadden zich tussen 1829 en 1839 met hun vijf kinderen vanuit België in Haarlem gevestigd. De jongste van deze vijf was Marie Prosper Theodore, geboren in 1821 te Molenbeek in België.

Na ruim vijf jaar op „Meer en Bosch” gewoond te hebben verkocht Previnaire „De Heeren Hofstede” 20 november 1878 voor f 14.500,— aan de heer Maarten Verdel die het beroep van koopman uitoefende.

Deze koopman handelde snel en 6 december 1878 verhuurde hij de buitenplaats tegen een jaarlijkse huurprijs van f 1350,— aan Mr. David Arnoud Willink, grondeigenaar en voormalig bewoner van „het Huis te Bennebroek”.

Mr. D. A. Willink, geboren 16 januari 1844, is een neef van Hester Catharina Willink, die zoals uit het voorafgaande bekend is, huwde met Jacob van Weede. Zowel tante als neef hebben dus op de buitenplaats vertoefd, zij het in verschillende tijdsperioden en omstandigheden.

Mr. Willink is tweemaal gehuwd geweest. Na nog geen jaar getrouwd geweest te zijn met Frédérique Léonie Marie Olga Elise Schuijt († 27 mei 1872) hertrouwde hij 1 juni 1876 met Jacqueline Henriette van Son.

Nadat Mr. Willink in november 1885 de hofstede wegens verkoop moest verlaten, schijnt hij zich weer in Bennebroek gevestigd te hebben aangezien hij aldaar 20 december 1891 overleed. De weduwe J. H. Willink-van Son overleed 18 januari 1929 in Huis ter Heide.

28 januari 1885 verkocht M. Verdel de buitenplaats voor f 25.000,— aan de Christelijke Vereniging voor de Verpleging van Lijders aan Vallende Ziekte. Daar de huurtijd tot november 1885 liep, bleef Mr. Willink tot deze datum het Herenhuis bewonen, waarna het geheel in bezit kwam van de Vereniging, die heden nog eigenaresse van „Meer en Bosch” is.

Gegevens zijn afkomstig uit:

Gemeente-archief, Heemstede.

Gemeente-archief, Haarlem.

Rijksarchief, Haarlem.

Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 's-Gravenhage.

Departement van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Staats-
toezicht op de Volksgezondheid, 's-Gravenhage.

Familie-archief van Weede van Dijkveld, Vught.

Archief „Meer en Bosch”, Heemstede.

Literatuur:

A. van Damme: „De buitenplaatsen te Heemstede, Berkenroode en Bennebroek. 1628-1811.

Uitgave: Gebr. van Brederode, 1903, Haarlem.

Dr. P. Hoekstra, Bloemendaal, proeve ener streekgeschiedenis.

Uitgave: Meijer's, Boek- en Handelsdrukkerij, 1947, Wormerveer.

Afbeeldingen:

De afbeeldingen I, II en V zijn afkomstig uit het
Gemeente-archief van Heemstede.